

Uchwała nr 179
Rady Działalności Pożytku Publicznego
z dnia 25 marca 2026 r.

w sprawie opinii Rady Działalności Pożytku Publicznego dotyczącej poselskiego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu zachowania i rozwoju śląskiego etnolektu języka polskiego – „godki śląskiej”

Na podstawie art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338) oraz § 10 rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego z dnia 24 października 2018 r. w sprawie Rady Działalności Pożytku Publicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2052), uchwala się, co następuje:

§ 1

1. Rada Działalności Pożytku Publicznego, zwana dalej „Radą”, po zapoznaniu się z poselskim projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu zachowania i rozwoju śląskiego etnolektu języka polskiego – „godki śląskiej”, opiniuje projekt negatywnie.
2. Rada podkreśla, że negatywna opinia wobec opiniowanego projektu nie oznacza zakwestionowania potrzeby wspierania języka śląskiego, jego użytkowników oraz dziedzictwa kulturowego Górnego Śląska. Przeciwnie – Rada stoi na stanowisku, że śląska mowa wymaga rzeczywistej, stabilnej i prawnie skutecznej ochrony.
3. Rada wskazuje, że w niedawnym okresie zajmowała już stanowisko w zbliżonej materii, podejmując Uchwałę nr 78 Rady Działalności Pożytku Publicznego z dnia 24 czerwca 2025 roku w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz niektórych innych ustaw, w której wyraziła poparcie dla rozwiązań opartych na mechanizmie języka regionalnego. Opiniowany obecnie projekt nie daje podstaw do zmiany tego podejścia, ponieważ nie zapewnia porównywalnego poziomu uznania i ochrony praw językowych.

4. W ocenie Rady projekt tworzy rozwiązanie o charakterze pozornie ochronnym, które zamiast rozstrzygać problem statusu i praw językowych „godki śląskiej”, wprowadza nową, nieostro zdefiniowaną kategorię „etnolektu języka polskiego”, bez zapewnienia jasnych i egzekwowalnych skutków prawnych.

§ 2

1. Rada negatywnie ocenia wprowadzenie do systemu prawa nowego pojęcia „etnolektu języka polskiego” jako kategorii ustawowej funkcjonującej obok obowiązującej już kategorii „języka regionalnego”. Wprowadzenie „etnolektu” w projekcie nie służy w opinii Rady zwiększeniu ochrony, lecz tworzy odrębną, słabiej osadzoną kategorię, która nie przesądza jednoznacznie skutków prawnych i pozwala na znacznie dalej idącą uznaniowość organów władzy publicznej.
2. W ocenie Rady projektodawca nie wykazał, aby tworzenie nowej kategorii normatywnej było konieczne albo aby pojęcie to zapewniało wyższy standard ochrony niż obowiązujące już instrumenty ustawowe. Przeciwnie – projekt prowadzi do rozproszenia pojęć, osłabienia przejrzystości systemu prawnego i powstania wątpliwości interpretacyjnych.
3. Rada wskazuje, że skoro w obowiązującym porządku prawnym funkcjonuje już kategoria języka regionalnego, to wprowadzanie odrębnego, słabiej określonego pojęcia „etnolektu” może prowadzić do obejścia standardu ochrony, który został już ustawowo przewidziany dla języków objętych wyraźnym uznaniem.
4. Projekt nie rozwiązuje problemu uznania i praw językowych, lecz wprowadza politycznie wygodną etykietę, która:
 1. nie przesądza, jakie prawa i standardy wynikają z tego uznania;
 2. pozostawia szerokie pole do uznaniowości administracji;
 3. pozwala komunikacyjnie ogłosić kompromis bez zapewnienia rzeczywistych instrumentów ochrony.

§ 3

1. Rada negatywnie ocenia finansowy i wykonawczy wymiar projektu.

2. Projektodawca wskazuje, że organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do zachowania i rozwoju etnolektu – „godki śląskiej”, jednak równocześnie nie tworzy realnego, gwarancyjnego mechanizmu finansowania tych działań. W szczególności Rada wskazuje, że projekt nie określa jednoznacznych źródeł finansowania planowanych działań i przewiduje jedynie możliwość finansowania, a nie obowiązek zapewnienia środków;
3. Rada podkreśla, że samorządy już obecnie mogą wspierać kulturę regionalną i lokalne dziedzictwo w granicach obowiązującego prawa. Projekt nie tworzy zatem przełomowego instrumentu ochronnego, lecz w znacznej mierze powtarza możliwość, która już istnieje, nie wzmacniając jej w sposób prawnie skuteczny.

§ 4

1. Rada z poważnym zaniepokojeniem ocenia rozwiązanie, zgodnie z którym przepisy dotyczące wspierania działalności na rzecz etnolektu mają być stosowane z uwzględnieniem związków etnolektu z językiem polskim, a także polską kulturą i tożsamością narodową.
2. Rada zwraca uwagę, że projekt przewiduje, aby organy władzy publicznej wspierały działania dotyczące etnolektu „z uwzględnieniem związków etnolektu z językiem polskim, a także polską kulturą i tożsamością narodową”. Taka konstrukcja jest wadliwa, ponieważ uzależnia wsparcie od kryterium aksjologicznego i tożsamościowego, które nie ma charakteru obiektywnego i mierzalnego. W praktyce może to prowadzić do ograniczania albo selektywnego wspierania tych działań, które wpisują się w określoną narrację o polskości, przy jednoczesnym marginalizowaniu inicjatyw odnoszących się do wielowarstwowego dziedzictwa Śląska. Tego rodzaju rozwiązanie otwiera pole do uznaniowości administracyjnej.
3. Rada stoi na stanowisku, że państwo może i powinno wspierać kulturę regionalną oraz dziedzictwo językowe na podstawie kryteriów przejrzystych, neutralnych i merytorycznych, a nie poprzez warunkowanie wsparcia określoną, zawężającą interpretacją tożsamości.

§ 5

1. Rada wskazuje, że opiniowany projekt zapewnia użytkownikom „godki śląskiej” ochronę istotnie słabszą niż ochrona przewidziana dla języka regionalnego.
2. W szczególności projekt nie przewiduje:
 1. możliwości używania języka w relacjach z organami administracji publicznej jako języka pomocniczego;
 2. prawa do otrzymywania odpowiedzi ze strony urzędu w tym języku;
 3. mechanizmów wprowadzania dwujęzycznych nazw miejscowości i oznaczeń topograficznych;
 4. rozwiązań odnoszących się do urzędowego używania imion i nazw zgodnych z przyjętą pisownią;
 5. standardu egzaminacyjnego i edukacyjnego porównywalnego z ochroną przewidzianą dla języka regionalnego.
3. Rada podkreśla, że brak tych instrumentów oznacza, iż projekt nie buduje pełnoprawnego reżimu ochrony językowej, lecz ogranicza się do ochrony o charakterze deklaratywno-kulturowym.
4. W ocenie Rady jest to rozwiązanie niewystarczające, zwłaszcza wobec już istniejącej praktyki społecznej i instytucjonalnej, w której „godka śląska” funkcjonuje w przestrzeni publicznej, w działaniach kulturalnych, edukacyjnych, medialnych, a także w niektórych kontaktach urzędowych.

§ 6

1. Podsumowując powyższe uwagi, Rada Działalności Pożytku Publicznego stwierdza, że opiniowany poselski projekt ustawy w obecnym kształcie nie zapewnia adekwatnej ochrony językowej „godki śląskiej”, nie tworzy spójnego i dostatecznie określonego mechanizmu wsparcia.
2. Rada stoi na stanowisku, że ochrona dotycząca języka śląskiego powinna opierać się na rozwiązaniach zapewniających rzeczywiste, a nie wyłącznie deklaratywne prawa językowe, w szczególności w obszarze edukacji, obecności w życiu publicznym, kultury, mediów oraz relacji z administracją publiczną. Kierunek ten został już uprzednio zaakceptowany przez Radę w uchwale nr 78.

3. Rada apeluje o prowadzenie dalszych prac legislacyjnych w kierunku rozwiązań, które nie będą miały charakteru fasadowego, lecz zapewnią realne uznanie oraz skuteczną ochronę praw językowych i kulturowych społeczności posługującej się śląską mową.

§ 7

Rada wnosi o przekazanie niniejszej uchwały Marszałkowi Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 8

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Współprzewodniczący

Rady Działalności Pożytku Publicznego

Michał Braun

Maciej Kunysz